

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน (แผน 5) มีความมุ่งมั่นที่จะเพิ่มผลผลิตด้านเกษตรกรรมให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตจากการทำนาเพราะได้สังเกตเห็นแล้วว่าการทำนามีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรส่วนใหญ่ หากผลผลิตของเกษตรกรได้ผลสมบูรณ์จะมีผลในทางบวกต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ

การเพิ่มผลผลิตให้ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยนั้น ใ้ว่าจะดำเนินไปด้วยความราบรื่นเสมอไป เพราะข้าวกล้าในไร่นามีปัจจัยหลายอย่างที่ยกยบั่นทอนให้ผลผลิตได้รับความเสียหาย เช่น เกิดความแห้งแล้ง เกิดอุทกภัย และถูกศัตรูพืชทำลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ "หนูนานา" เป็นศัตรูของข้าวที่ร้ายกาจที่สุด แต่ละปีเกษตรกรต้องทุ่มเททั้งแรงกาย แรงใจ ตลอดทั้งทรัพย์สิน เพื่อใช้ในการกำจัดหนูนานา หากสามารถลด ทำลายประชากรของหนูนานาให้มีจำนวนน้อยลง ผลผลิตของเกษตรกรน่าจะเพิ่มพูนขึ้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในเรื่อง "บทบาทของสื่อ" ในโครงการเร่งรัดการป้องกันและกำจัดหนูนานา เน้นหนักในนาข้าว ปี 2526 ในจังหวัดปทุมธานีซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะแก้ปัญหาเรื่องหนูนานาและเพิ่มผลผลิต (ข้าว) ให้แก่เกษตรกร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อทราบพฤติกรรมการเปิดรับสื่อบุคคลและสื่อ เฉพาะกิจของ เกษตรกรที่มีต่อโครงการเร่งรัดการป้องกันและกำจัดหนูนานา เน้นหนักในนาข้าว ในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อ เปรียบเทียบบทบาทของสื่อบุคคลและสื่อ เฉพาะกิจ ในด้านความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูนานาในนาข้าว
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของ เกษตรกรที่มีต่อสื่อบุคคลและสื่อ เฉพาะกิจในโครงการป้องกันและกำจัดหนูนานาในนาข้าว

ประชากรของการวิจัย ได้แก่เกษตรกรในเขตจังหวัดปทุมธานี โดยสุ่มตัวอย่าง จากเกษตรกรในเขตอำเภอคลองหลวง และอำเภอลำลูกกา

โดยแบ่งเป็นเกษตรกรในอำเภอคลองหลวง 3 ตำบล ๆ ละ 3 หมู่บ้าน และ เกษตรกรในอำเภอลำลูกกา 3 ตำบล ๆ ละ 3 หมู่บ้านเช่นกัน

เกษตรกรในอำเภอคลองหลวง เป็นเกษตรกรที่เปิดรับสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ เกษตรกรในอำเภอลำลูกกาถือว่าเป็นเกษตรกรที่ไม่เปิดรับสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจได้ทำ การสุ่มตัวอย่างโดยวิธี Multi Stage Sampling เพื่อการกำหนดอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และเกษตรกร การเลือกหน่วยตัวอย่างในแต่ละชั้น โดยการจับสลาก (The Bin Method) เป็นเกษตรกรที่เปิดรับสื่อจำนวน 162 ราย และเกษตรกร ที่ไม่เปิดรับสื่อจำนวน 162 ราย เท่ากัน

ผลการวิจัย สรุปได้เป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยพบว่า

เกษตรกรที่เปิดรับสื่อ และไม่เปิดรับสื่อส่วนใหญ่ที่ไปทำการสัมภาษณ์ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 83.95 และ 76.54 ตามลำดับ เกษตรกรที่เปิดรับสื่อและไม่เปิดรับสื่อ ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 35 - 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 73.46 และ 67.90 ตามลำดับ

เกษตรกรที่เปิดรับสื่อและไม่เปิดรับสื่อ จะจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (หรือเทียบเท่า) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.11 และ 72.22 ตามลำดับ การนับถือศาสนาของเกษตรกร ที่เปิดรับสื่อและไม่เปิดรับสื่อ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 98.15 และ 80.25 ตามลำดับ ที่แต่งงานแล้ว มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.15 เท่ากัน

เกษตรกรที่เปิดรับสื่อและไม่รับสื่อ มีบุตร 3-5 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.85 เท่ากัน ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัว 5-9 คน คิดเป็นร้อยละ 71.60 และ 74.07 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 62.96 และ 50.00

ตามลำดับ ส่วนใหญ่ถือครองที่ดิน 1-20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 70.90 และ 69.76 ส่วนใหญ่ใช้ที่ดินเพื่อทำนา 1-20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 70.99 และ 69.14 ตามลำดับ

นาที่ทำส่วนใหญ่ ทำนาคำ ได้ผลผลิตจากการทำนาสูงสุด 1-10 เกวียน คิดเป็นร้อยละ 93.21 และ 98.76 ที่ทำนาหว่าน ส่วนใหญ่ได้ผลผลิต 1-10 เกวียน เช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 45.68 และ 56.79 ตามลำดับ และส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำนา 15,000 - 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.39 และ 35.18 ตามลำดับ

สาเหตุที่ผลผลิตของเกษตรกร ได้รับความเสียหาย ส่วนใหญ่เสียหายเพราะ ถูกหนุนาทำลาย คิดเป็นร้อยละ 92.59 และ 81.48 ตามลำดับ ข้าวส่วนใหญ่จะเสียหายมากกว่า 20 ถัง คิดเป็นร้อยละ 43.83 และ 49.38 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ข้าวเสียหายเพราะถูกศัตรูพืชอย่างอื่นทำลาย 1-10 ถัง คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ 56.79 ตามลำดับ พบว่า ผลผลิต (ข้าว) ของเกษตรกรที่เปิดรับสื่อ และไม่เปิดรับสื่อ เสียหายเพราะภัยธรรมชาติ ส่วนใหญ่จะเสียหาย 1-10 เกวียน คิดเป็นร้อยละ 83.95 และ 53.09 ตามลำดับ

การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในท้องถิ่น พบว่า เกษตรกรที่เปิดรับสื่อ และไม่เปิดรับสื่อ ส่วนใหญ่ร่วมทำกิจกรรมบางอย่างเป็นประจำในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 89.51 และ 72.22 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ

การเปิดรับสื่อบุคคล

ในรอบ 3 เดือน ของโครงการ พบว่า เกษตรกรที่เปิดรับสื่อและไม่เปิดรับสื่อ ส่วนใหญ่มีการพูดคุยในเรื่องการป้องกัน และกำจัดหนูในนาข้าว ระหว่าง 1-3 ครั้ง เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 51.85

ในรอบ 6 เดือน ของโครงการฯ พบว่า เกษตรกรที่เปิดรับสื่อ และไม่เปิดรับสื่อ ส่วนใหญ่มีการพูดคุยกันในเรื่องการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว ระหว่าง 1-3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 47.53 และ 55.56 ตามลำดับ

ในรอบ 1 ปี ของโครงการฯ พบว่า เกษตรกรที่เปิดรับสื่อ และไม่เปิดรับสื่อ ส่วนใหญ่มีการพูดคุยในเรื่องการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว ระหว่าง 1-3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 36.42 และ 55.56 ตามลำดับ

การเปิดรับสื่อเฉพาะกิจ

ในรอบ 3 เดือน ของโครงการฯ พบว่า เกษตรกรที่เปิดรับสื่อ และไม่เปิดรับสื่อ ส่วนใหญ่ ไม่เคยได้รับแจกและอ่านเอกสารเผยแพร่ จุลสาร แผ่นปลิว แผ่นพับ และโปสเตอร์ ที่เกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว คิดเป็นร้อยละ 85.80 และ 94.44 ตามลำดับ

ในรอบ 6 เดือน ของโครงการฯ พบว่า เกษตรกรที่เปิดรับสื่อและไม่เปิดรับสื่อ ส่วนใหญ่ ไม่ได้ได้รับแจกและอ่านเอกสารเผยแพร่ จุลสาร แผ่นปลิว แผ่นพับ และโปสเตอร์ที่เกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว คิดเป็นร้อยละ 62.96 และ 80.25 ตามลำดับ

ในรอบ 1 ปี ของโครงการฯ พบว่า เกษตรกรที่เปิดรับสื่อและไม่เปิดรับสื่อ ส่วนใหญ่ไม่ได้ได้รับแจก และอ่านเอกสารเผยแพร่ จุลสารแผ่นปลิว แผ่นพับและโปสเตอร์ ที่เกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว คิดเป็นร้อยละ 62.96 และ 80.25 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจในด้านความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว

เป็นการทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การทดสอบสมมุติฐานข้อที่ 1

เป็นการทดสอบเพื่อดูบทบาทของสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจในด้านความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว การทดสอบสมมุติฐานข้อนี้ใช้ t-test ปรากฏผลว่า สื่อเฉพาะกิจ มีบทบาทในการให้ความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าวมากกว่าที่บุคคลที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่เป็นผลที่ตรงกันข้ามกับของเพ็ญศรี วงศ์โรจนกุล ที่ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลสื่อกับการให้ความรู้การส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่ว่า "สื่อที่สามารถให้ความรู้ความเข้าใจได้ดีที่สุด คือ สื่อบุคคล โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ ญาติ เพื่อนบ้าน มีบทบาทอย่างมากที่จะให้ความรู้" และตรงกันข้ามกับผลงานวิจัยของโรเจอร์ (Rogers) และ เมเยน (Meyen) ที่ว่า "สื่อที่ก่อให้เกิดการสัมฤทธิ์ผลในการเผยแพร่ ในการเผยแพร่เทคนิคใหม่ ๆ นั้น อิทธิพลของสื่อบุคคลเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุด ก่อให้เกิดการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม"

การทดสอบสมมุติฐานข้อที่ 2

เป็นการทดสอบความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว ของเกษตรกรที่เปิดรับสื่อ กับเกษตรกรที่ไม่เปิดรับสื่อ การทดสอบสมมุติฐานใช้ t-test ปรากฏว่าเกษตรกรที่เปิดรับสื่อมีความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว มากกว่าเกษตรกรที่ไม่เปิดรับสื่อที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และเป็นการสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดวงใจ จตุรภัทร์ ที่ว่า "การใช้สื่อหลาย ๆ ชนิดรวมกันจะทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้เพิ่มขึ้น¹ และเป็นการสอดคล้องกับผลวิจัยของ ทศนีย์ ศิริวรรณที่ว่า "เจ้าหน้าที่เกษตรเป็นแหล่งใช้ความรู้เกี่ยวกับบริหารการเกษตรแผนใหม่ที่สำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องการใช้ข้าวพันธุ์ดี การทำนาดำแผนใหม่ เกี่ยวกับการตกกล้าและการปักดำเป็นแถว การใช้ยากำจัดศัตรูพืชและการใช้ปุ๋ย ส่วนเกษตรกรนอกชลประทานแหล่งให้ความรู้เรื่องวิทยาการแผนใหม่ที่สำคัญคือ เพื่อนบ้าน"

¹ ดวงใจ จตุรภัทร์, "รูปแบบของการสื่อสารที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการช่วยเหลือลูกเสือชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรตามโครงการสินเชื่อเพื่อการเกษตรแผนสามประสาน ในเขตตำบลหัวดงอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร"(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 23.

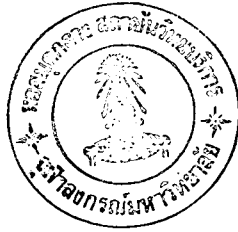
ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของเกษตรกร ที่มีต่อสื่อบุคคลและสื่อ เฉพาะกิจ

ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อสื่อ ผลการวิจัยพบว่าสื่อบุคคลและสื่อ เฉพาะกิจ สามารถช่วยเหลือได้ในการค้นหาข้อมูลทราบรอบวง คิดเป็นร้อยละ 96.3 เจ้าหน้าที่เกษตรกรควรพบปะเกษตรกรในช่วงก่อนหรือหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว คิดเป็นร้อยละ 67.3 เกษตรกรต้องการเจ้าหน้าที่เกษตรกรที่มีความรู้ดี คิดเป็นร้อยละ 60.5 และเกษตรกรไม่ได้รับแจกและอ่าน เอกสารเผยแพร่ที่เกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว คิดเป็นร้อยละ 66.0 ส่วนที่ได้รับแจกและอ่าน เอกสารเผยแพร่ เห็นว่าเอกสารเผยแพร่มีสาระดี คิดเป็นร้อยละ 67.1 เห็นว่าการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล เกษตรจังหวัด สามารถติดต่อได้สะดวก คิดเป็นร้อยละ 82.6 เห็นว่าเจ้าหน้าที่เกษตรควรได้สัทธิ ทดลองการใช้ยาในการป้องกันและกำจัดหนูนา คิดเป็นร้อยละ 56.2 และเห็นว่าเอกสารเผยแพร่ที่ได้รับแจก มีภาพประกอบเนื้อหาเห็นได้ชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 70.0 เจ้าหน้าที่เกษตรบริการเอกสารเผยแพร่ไม่เพียงพอคิดเป็นร้อยละ 98.2 และเห็นว่าสื่อบุคคลและสื่อ เฉพาะกิจควรปรับปรุงในทุกด้าน คิดเป็นร้อยละ 82.1

อภิปรายผล

การศึกษามหาบทของสื่อในโครงการเร่งรัดการป้องกันและกำจัดหนู เน้นหนักในนาข้าว ปี 2526 ในจังหวัดปทุมธานี เป็นผลมาจากความมุ่งมั่นเจตนาของผู้วิจัยที่ต้องการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรที่ได้ชื่อว่าเป็น "กระดูกสันหลังของชาติ"

เกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ต้องประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เช่น ปัญหาด้านค่าจ้างแรงงาน ปัญหาภัยธรรมชาติ และปัญหาด้านผลผลิตที่ถูกศัตรูพืชบางอย่างทำลาย ผลจากการศึกษามหาบทของสื่อ ในครั้งนี้อาจจะ เป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร

ได้รู้จักใช้สื่อที่เหมาะสมในการเผยแพร่ข่าวสารในการให้ความรู้แก่เกษตรกร ท่านเอง
เดียวกัน เกษตรกรเมื่อเปิดรับสื่อที่เหมาะสม ความรู้ ทักษะ ที่พึงมีพึงมีเกิดขึ้น อาจจะ
สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหาของคนได้บ้าง

1. ในประเด็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ของกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษามีบางเรื่องที่น่าสนใจ เช่น กรณีผลผลิต (ข้าว) ของเกษตรกรได้รับความเสียหายเพราะถูกพายุทำลาย (ตารางที่ 14) เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความเสียหายจากศัตรูพืชชนิดนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้น สิ่งที่น่าคิดก็คือ เกษตรกรได้ป้องกันพายุจนสุดความสามารถหรือไม่ ถ้าป้องกัน ป้องกันอย่างไร เกษตรกรได้นำเอาความรู้ในการป้องกันและกำจัดพายุในนาข้าวที่เกษตรกรเปิดรับจากสื่อ สามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างถูกต้องหรือเปล่า หรือว่ามีความรู้อย่างหนึ่ง แต่การปฏิบัติจริง เป็นอีกอย่างหนึ่ง

2. การเปิดรับสื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจของกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยในครั้งนี้ เพื่อทราบถึงบทบาทของสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ ในด้านความรู้ในการป้องกันและกำจัดพายุในนาข้าว ผลจากการวิจัยพบว่า เกษตรกรเปิดรับสื่อบุคคลมากที่สุด การเปิดรับสื่อของกลุ่มเป้าหมาย พอจะกล่าวได้ดังนี้

การเปิดรับสื่อบุคคล

ในรอบ 3 เดือน จนกระทั่งถึง 1 ปี ของโครงการฯ จะเห็นว่าเกษตรกร ส่วนใหญ่มีการติดต่อสื่อสารมีการพูดคุยในเรื่องการป้องกันและกำจัดพายุในนาข้าวอย่างมาก ในช่วง 3 เดือนแรกของโครงการเกษตรกรมีจำนวนน้อยที่มีการพูดคุยถึงการป้องกันและกำจัดพายุในนาข้าว แต่หลังจาก 6 เดือนผ่านไป การพูดคุยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน กลับมีเปอร์เซ็นต์สูงขึ้น เป็นลำดับ

อย่างไรก็ตาม การที่เกษตรกรเปิดรับสื่อในลักษณะเช่นนี้ น่าจะเป็นการเปิด-
รับที่น้อยเกินไป และอาจจะมีผลต่อการเพิ่มความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว
เพราะสื่อบุคคล เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้ความรู้แก่เกษตรกรได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้อง
กับผลงานวิจัยของ เบญจมาศ วัชรเทวินทร์กุล ที่กล่าวถึงประเด็นการเปิดรับสื่อบุคคลว่า
"การเปิดรับสื่อบุคคล เป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วม เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกร"¹ และกัลยา หวังวิศิษฏ์ ได้กล่าวถึงเกษตรกรที่เปิดรับสารจากสื่อบุคคลว่า
"สื่อบุคคลมีส่วนช่วยในการตัดสินใจให้ยอมรับมากที่สุด ก็คือ เจ้าหน้าที่เกษตร ซึ่งคิดเป็น
จำนวนร้อยละ 83.6"²

นอกจากนี้ ธิดาดาว ภักดี ได้กล่าวให้เห็นถึงความสำคัญของการเปิดรับสื่อบุคคล
ว่า "ในขั้นตอนทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมคือ ขั้นความรู้ ขั้น-
การสนใจ ขั้นการตัดสินใจยอมรับการเสี่ยงกึ่งกำมกราม และขั้นยืนยันการตัดสินใจนั้น
สื่อบุคคลมีบทบาทมากที่สุด ในทุกขั้นตอน"³

¹ เบญจมาศ วัชรเทวินทร์กุล, "บทบาทของสื่อและปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วม
เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เกษตร.....", หน้า 78.

² กัลยา หวังวิศิษฏ์, "การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสาร: การยอมรับวิธีการ
ทำนาหวานน้ำคมแผ่นใหม่ ของเกษตรกรอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี" (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2526), หน้า 54.

³ ธิดาดาว ภักดี, "บทบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับการเสี่ยงกึ่งกำมกรามของ
สมาชิก โครงการส่งเสริมการเสี่ยงกึ่งกำมกรามของเกษตรกรจังหวัดกาฬสินธุ์"
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 70.

การเปิดรับสื่อ เฉพาะกิจ

การเปิดรับสื่อ เฉพาะกิจในรอบ 3 เดือนแรกของโครงการฯ ปรากฏว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เปิดรับสื่อชนิดนี้ ในช่วง 6 เดือน ถึง 1 ปี ของโครงการฯ เกษตรกรเปิดรับสื่อ เฉพาะกิจเพิ่มขึ้นบ้าง

กล่าวได้ว่าการเปิดรับสื่อ เฉพาะกิจของเกษตรกรยังอยู่ในปริมาณที่ต่ำมาก อันที่จริงการเปิดรับสื่อ ในลักษณะ เช่นนี้ น่าจะมีผลต่อความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว ด้วย ลักษณะ มนธาตุผลิน กล่าวถึงประเด็นการเปิดรับสื่อ เฉพาะกิจว่า "ผู้ได้รับแจก เอกสาร เผยแพร่ ได้รับความรู้เพิ่มขึ้นกว่าผู้ไม่ได้รับแจกและผู้อ่าน เอกสาร เผยแพร่บ่อยครั้ง ได้รับผลสัมฤทธิ์ เพิ่มขึ้นมากกว่าผู้อ่าน เอกสาร เผยแพร่บ่อยครั้ง"¹ หรืออาจจะเป็นลักษณะทางสังคมของเกษตรกรเอง ซึ่งทำให้เปิดรับสื่อ เฉพาะกิจน้อยลง สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวถึง ลักษณะทางสังคมของเกษตรกรในชนบทว่า "การที่ต้องตกอยู่ในฐานะ เบียดเบียนของบุคคลกลุ่มอื่นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ชาวชนบทเป็นคน เฉื่อยชา ทอดตาสัยในชีวิต ไม่ค่อยคิดจะกระตือรือร้นช่วยเหลือตนเองอีกต่อไป เมื่อมีนวัตกรรม เข้ามา ชาวชนบทจะมีความ ยับยั้งซึ่งใจมากก่อนที่จะรับนวัตกรรมนั้น ทั้งนี้ก็คือเหตุผลทาง เศรษฐกิจและการศึกษาเป็นสำคัญ"² จึงทำให้เกษตรกร เปิดรับสื่อ เฉพาะกิจน้อยลง

3. การรับสมมุติฐาน ข้อที่ 1. ที่ว่าสื่อบุคคลสื่อ เฉพาะกิจ มีบทบาทในการให้ความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าวต่างกันคือ สื่อ เฉพาะกิจมีบทบาทในการให้ความรู้มากกว่าสื่อบุคคล นับว่าเป็นการสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อนุสรณ์ ศิริลักษณ์ ที่ว่า สื่อ เฉพาะกิจสามารถให้ความรู้แก่ชาวบ้านให้เพิ่มขึ้นจากความรู้เดิมได้³ ขณะเดียวกันก็เป็น การขัดแย้งกับผลงานวิจัยของ ดวงใจ จตุภัทร์ ที่ว่า สื่อ เฉพาะกิจ สื่อระหว่างบุคคลในท้องถิ่นมีประสิทธิภาพในการให้ความรู้แก่เกษตรกรเท่าเทียมกัน⁴

¹ ลักษณะ มนธาตุผลิน, อ่างแล้ว.

² สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 73,

³ อนุสรณ์ ศิริลักษณ์, อ่างแล้ว.

⁴ ดวงใจ จตุภัทร์, "รูปแบบของการสื่อสารที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการช่วยเหลือลูก เสือชาวบ้านที่เป็น เกษตรกร.....", หน้า 72.

ดังนั้นการที่สื่อเฉพาะกิจจะสามารถให้ความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว ได้มากกว่าสื่อบุคคลนั้น อาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบแวดล้อมหลายประการ ผลที่เกิดขึ้นในการ วิจัยครั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสื่อ เผยแพร่ เกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าวที่จัดทำขึ้น เพื่อแจก ในครั้งนี้ เป็นสื่อ เฉพาะกิจที่ประกอบด้วย ทั้งเอกสารเผยแพร่ จุลสาร แผ่นปลิว แผ่นพับ และโปสเตอร์ เป็นสื่อที่อยู่ใกล้ชิดและเกษตรกรสามารถแสวงหาความรู้จากสื่อได้ ตลอดเวลา ประกอบกับเนื้อหา (Content) ก็ไม่ยากนัก ดังนั้นเกษตรกรอ่านแล้วจึงอาจ สามารถนำผลไปปฏิบัติได้ ยุพดี ชัยภักดิ์ กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า เอกสารสิ่งพิมพ์มีอยู่มาก สมาชิกนิคมสามารถเปิดรับได้ตลอดเวลา ซึ่งการสื่อสารระหว่างบุคคลไม่สามารถจะเป็นไป ได้ตลอดเวลา เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่สามารถไปหาสมาชิกนิคมได้ทุกวัน แต่ สมาชิกนิคมสามารถเปิดรับ หรืออ่านเอกสารสิ่งพิมพ์ทุกวันได้¹

อีกประการหนึ่งก็คือ สื่อบุคคล โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ เกษตรตำบล - เกษตร จังหวัด และพนักงานขายยาปราบหนูนา มีทักษะ ทักษะ ทักษะ ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรม แตกต่างไปจากเกษตรกร ซึ่งเป็นผู้รับสาร เมื่อความแตกต่างมีอยู่ในผู้ส่งสาร (Source) และผู้รับสาร (Receiver) อุปสรรคในการติดต่อสื่อสารก็อาจเกิดขึ้นได้ สมดังที่ ประมะ สตะเวทิน กล่าวไว้ว่า การสื่อสารจะมีประสิทธิผลมากที่สุดก็ต่อ เมื่อองค์ประกอบทุกองค์ ประกอบมีประสิทธิภาพสูงสุด²

และจากผลการวิจัยครั้งนี้ แม้จะปรากฏผลว่า เกษตรกรเปิดรับสื่อบุคคลมากกว่า เปิดรับสื่อเฉพาะกิจ (ตารางที่ 21) ก็ตาม แต่ไม่เป็นจริงทุกกรณีที่มีสื่อที่ถูกเปิดรับมากกว่า จะให้ความรู้มากกว่าเสมอไป ยุพดี ชัยภักดิ์ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า แม้สมาชิกจะมีความถี่ในการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าสื่อบุคคล แต่ก็มิได้หมายความว่า สื่อมวลชนจะมีบทบาทต่อการยอมรับนวัตกรรมได้ดีกว่าสื่อบุคคล³ และยังชี้แจงเพิ่มเติมอีกว่าการที่ "สมาชิก นิคม มีความถี่ ในการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่านี้ จะเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ข่าวสาร

¹ ยุพดี ชัยภักดิ์, "การศึกษานโยบายของสื่อที่มีต่อการยอมรับฝ่ายพันธุ์ใหม่" หน้า 82.

² ประมะ สตะเวทิน, หลักนิเทศศาสตร์, หน้า 48.

³ ยุพดี ชัยภักดิ์, อ้างแล้ว.

บางอย่าง”

จากการรับสมมุติฐาน (ข้อที่ 2) ที่ว่า เกษตรกรที่เปิดรับสื่อกับเกษตรกรที่ไม่เปิดรับสื่อ มีความรู้ต่างกัน คือ เกษตรกรที่เปิดรับสื่อมีความรู้ในการป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าวมากกว่าเกษตรกรที่ไม่เปิดรับสื่อ

จากผลของการวิจัยแสดงให้เห็นถึงบทบาทของสื่อในด้านความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดวงใจ จตุรภัทร์ ที่ว่า สื่อแต่ละชนิดต่างก็มีอิทธิพลต่อความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้รับสารมากน้อยแตกต่างกันไป¹ และภาระณี ประถมบูรณ์ ได้กล่าวถึงประเด็นของสื่อว่า สื่อบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของ เพื่อน ญาติ เพื่อนบ้าน เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวใจ หรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่ม เป้าหมาย ในการยอมรับหรือ เปลี่ยนแปลงการกระทำ²

ข้อเสนอแนะ

1. การติดต่อสื่อสารการเผยแพร่ความคิดใหม่ นวัตกรรมใหม่ ๆ ไปสู่เกษตรกรในชนบท โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีอาชีพหลักในการทำนา ควรตระหนักถึงการใช้สื่อให้เหมาะสมด้วย เช่น ไม่ควรใช้สื่ออย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะควรใช้สื่อหลายรูปแบบ ในเรื่องนี้ ดวงทิพย์ วรพันธุ์ ได้กล่าวว่า การใช้สื่อในการปลูกฝังโภชนาการมีผลต่อความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนด้านโภชนาการมากกว่าการใช้สื่อเพียงอย่างเดียว และการใช้สื่อในรูปแบบผสมผสาน (Integrated Media) มีผลต่อการปลูกฝังโภชนาการมากกว่าการใช้สื่อประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงประเภทเดียว³

¹ ดวงใจ จตุรภัทร์, “รูปแบบของการสื่อสารที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการช่วยเหลือลูก เลือข้าวบ้านที่เป็นเกษตรกร....”, หน้า 23.

² ภาระณี ประถมบูรณ์, “ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวใจสมาชิกให้ร่วมกันจัดตั้งสหกรณ์บ้านเก่า” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการ ประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 24.

³ ดวงทิพย์ วรพันธุ์ “กลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อปลูกฝังโภชนาการแก่สตรีชนบทจังหวัดสุพรรณบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการ ประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 26.

จากผลของการศึกษา ทำให้ทราบว่า สื่อเฉพาะกิจมีบทบาทในการให้ความรู้ สูงกว่าสื่อบุคคล ฉะนั้น ควรที่เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล - เกษตรจังหวัด หรือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรจะสนับสนุนให้สื่อเฉพาะกิจกระจายไปถึงมือเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้สื่อบุคคลจะมีบทบาทในการให้ความรู้ น้อยกว่าสื่อเฉพาะกิจ แต่สื่อบุคคลก็ยังมีควมจำเป็นในการนำข่าวสาร ช่วยแพร่กระจายความรู้ไปสู่เกษตรกร ในชนบท ประกอบกับ "เกษตรกรก็ยังให้ความเชื่อถือในสื่อบุคคลมากกว่าสื่ออื่น เพราะสื่อบุคคลเป็นสื่อที่ใกล้ชิดมากที่สุด"¹

2. จากผลการวิจัย ทราบว่า เกษตรกรเปิดรับสื่อน้อย โดยเฉพาะสื่อเฉพาะกิจ เปิดรับน้อยมาก ฉะนั้น ควรจะเพิ่มความบ่อยครั้งในการเปิดรับให้สูงขึ้น

เจ้าหน้าที่เกษตรจะต้องปรับตัว เข้าไปหาเกษตรกรให้ถี่ขึ้น ไม่ใช่เข้าไปเยี่ยม ถามข่าว เฉพาะเมื่อเกษตรกรมีปัญหา

3. สื่อบุคคล ประเภทอื่น ๆ เช่น ผู้นำแบบเป็นทางการ ได้แก่ ผู้มีอำนาจหน้าที่ (Authority) หรือผู้นำทางธรรมชาติ หรือแบบไม่เป็นทางการ (Local Leaders or Opinion Leaders) หรือสื่อมวลชน (Mass Media) อาจมีผลต่อความรู้ในการ บัองกันและกำจัดหนูในนาข้าวของเกษตรกรด้วย แต่ก็อยู่นอกเหนือจากขอบข่ายของการ วิจัยครั้งนี้ หากเป็นไปได้ น่าจะมีการศึกษาตัวแปรดังกล่าวข้างต้น ในโครงการต่อ ๆ ไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ พรพิมล วรดิลก, "พฤติกรรมกรรับข่าวสารที่มีผลต่อการยอมรับการปลูก กากาแพะของเกษตรกร กิ่งอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 92.